

середовища. Вони є важливим ланком у ланцюжку виробництва їжі та впровадженні інновацій, що допомагають справлятися зі складними проблемами сучасного світу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Подліняєва, О. (2013). Дидактичні аспекти використання ІКТ у професійній діяльності вчителів суспільно-гуманітарних дисциплін. Освітній вимір. 38. 247-252. DOI: 10.31812/educdim.v38i0.3220.
2. Podliesnyii, S. & Yerfort, Yu & Stadnik, A.. (2019). Дидактичні та акмеологічні аспекти роботи з талановитими студентами в рамках олімпіадного руху з теоретичної механіки. HERALD of the Donbass State Engineering Academy. 171-180. DOI: 10.37142/1993-8222/2019-2(46)171.
3. Бацуровська, І. (2023). Формування професійних компетентностей під час вивчення фізики у бакалаврів електроенергетичних спеціальностей в умовах дистанційного навчання. Наукові інновації та передові технології. DOI: 10.52058/2786-5274-2023-5(19)-445-451.
4. Олійник, В. & Самойленко, О. & Бацуровська, І. & Доценко, Н. (2021). Інформаційно-освітнє середовище навчання загальнотехнічних дисциплін бакалаврів електричної інженерії. Information Technologies and Learning Tools. 83. DOI: 259-273. 10.33407/itlt.v83i3.4373.
5. Vlahuyi, O. (2018). Формування здоров'язберігаючої компетентності у майбутнього інженера-технолога харчової галузі.
6. Oliinyuk, N. (2020). Критерії, показники та рівні сформованості професійної підготовки майбутніх фахівців аграрної галузі на засадах праксеологічного підходу. Педагогічний дискурс. DOI: 10.31475/ped.dys.2020.28.08.

Богданець-Білоskalенко Н. І.

*Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

ЛІНГВОДИДАКТИЧНІ ЗАСАДИ НАВЧАННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ УЧНІВ 5-6 КЛАСІВ З НАВЧАННЯМ МОВАМИ НАЦІОНАЛЬНИХ МЕНШИН В КОНТЕКСТІ ЗАВДАНЬ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

З-поміж десяти компетентностей Нової української школи важливе місце посідає спілкування державною і рідною (у разі відмінності) мовами, що спирається на вміння усно і письмово висловлювати й тлумачити поняття, думки, почуття, факти та погляди (через слухання, говоріння, читання, письмо, застосування мультимедійних засобів), на здатності реагувати мовними засобами на повний спектр соціальних і культурних явищ (у навчанні, на роботі, вдома, у вільний час) та на усвідомленні ролі ефективного спілкування.

Учні, що навчаються в класах з навчанням мовами національних меншин, мають опанувати дві мови – державну і рідну. У такому випадку особлива увага зосереджена на вивченні української мови. Володіння державною мовою є одним з найважливіших обов'язків кожного громадянина України, запорукою його успішної соціалізації та максимальної особистісної реалізації в різних сферах людської діяльності.

Особливості вивчення української мови у класах з мовами навчання національних меншин у центрі уваги науковців. Так, М. Пентиліук [2]. виокремлює чинники, які необхідно враховувати при побудові системи навчання української мови як державної. З-поміж них:

- ✓ функціональне навантаження двомовності;
- ✓ характер диференціації і взаємодії соціолінгвістичних систем у різних сферах і ситуаціях мовлення;
- ✓ виявлення масштабів поширення двомовності;
- ✓ ступінь двомовності.

Прокоментуємо кожен із чинників.

Для визначення функціонального навантаження двомовності необхідно з'ясувати обсяг комунікативних сфер і суспільних ситуацій, у яких використовуються дві мови.

Характер диференціації і взаємодії соціолінгвістичних систем у різних сферах і ситуаціях мовлення залежить від співвідношення українсько-рідномовного (польського, угорського, молдовського, румунського, ромського, кримсько-татарського) і рідномовно-українського типів білінгвізму.

Для виявлення масштабів поширення двомовності необхідно встановити співвідношення білінгвів і монолінгвів, а серед білінгвів – такі співвідношення:

- ✓ за ступенем використання мови:
 - *активних* (постійно використовують обидві мови),
 - *пасивних* (можуть уживати обидві мови, але в переважній більшості ситуацій користуються однією);
- ✓ за рівнем володіння мовою:
 - розуміють обидві мови, а також говорять і пишуть ними;
 - вільно сприймають обидві мови, але говорять і пишуть тільки однією;
 - можуть використовувати обидві мови лише в деяких галузях;
 - володіють обома мовами нарівні, що дозволяє користуватися ними в повному обсязі функціонального навантаження білінгвізму.

Ступінь двомовності визначається з погляду динаміки процесу з урахуванням діалектики кількісно-якісних змін.

Урахування цих чинників складає підґрунтя для побудови наукової методики навчання української мови в класах з навчанням мовою національних меншин.

Науковиця наголошує, що для засвоєння української мови як державної першочергове значення мають вихідні положення мовознавства про мову як суспільне явище і засіб спілкування та про мову як систему певної структури, що включає різні рівні (фонетичний, лексичний, словотвірний, граматичний, стилістичний) і має в своєму складі звуки, слова, словосполучення, речення. Саме ці положення повинні знайти відображення у змісті шкільного курсу української мови і для класів з навчанням мовою національних меншин.

Головне завдання у навчанні української мови як державної М.Пентилюк вбачає у формуванні і розвитку мовленнєвих умінь і навичок учнів із попереднім засвоєнням ними теоретичних основ. Виконання цього завдання уможливило побудова процесу навчання української мови на основі знань, умінь і навичок з рідної мови. Дослідниця доцільними вважає:

- ✓ залучення наявних в учнів знань граматики рідної мови;
- ✓ посилення на терміни, визначення, що розкривають спільні явища у виучуваних мовах;
- ✓ зіставлення спільних і відмінних явищ, фактів української та рідної мов;
- ✓ переклад з однієї мови на іншу.

Учнів необхідно знайомити із спільними теоретичними відомостями, що наявні в обох мовах, і специфічними, які становлять національну своєрідність української мови.

Успіх засвоєння мовної системи в усіх її структурних виявах і формування комунікативних умінь залежить, на думку науковиці, від правильного добору лінгвістичного матеріалу, необхідного для розвитку мовлення і доступного для учнів на певному етапі навчання.

Для навчання української мови як державної важливе значення має і такий компонент, як створення сучасного освітнього середовища. На уроках української мови має зрости частка проектної, командної, групової діяльності. Такі види діяльності необхідно закласти у підручники та посібники. Доцільним вважаємо використання елементів технології «Перевернутий клас», особливо в тих випадках, коли виучуваний матеріал збігається в українській і рідній мовах дитини. Широке використання нових ІТ-технологій, нових мультимедійних засобів навчання на уроках української мови як державної, беззаперечно, сприятиме підвищенню ефективності навчання. Використання в процесі навчання

української мови як державної таких Ютуб-каналів, як «Українська мова. Українська література. Уроки / ЗНО / ДПА», «Всеукраїнська школа онлайн», «Моя аудіобібліотека» тощо відкриває додаткові можливості для дистанційного навчання.

Психолінгвістичні та психологічні особливості засвоєння навчального матеріалу другої мови (української як державної) проаналізовані О. Хорошковською [3]. Науковиця, спираючись на праці українських і зарубіжних дослідників, серед яких (С. Абдигалієв, В. Артемов, О. Бідяєв, Й. Веселий, Н. Жинкін, М. Канюка, Х. Кжижкова, Г. Коваль, Г. Колшанський, Р. Ладо, І. Мельниченко, Н. Місяць, Н. Пашківська, А. Супрун, Ч. Фриз, Р. Хайчук, І. Чередниченко, Н. Яновицьката ін.), зробила висновки, на яких має будуватися методична система навчання української мови як державної, модельні програми з української мови для класів з навчанням мовою національних меншин, підручники, які реалізують їхній зміст, та діяльність вчителя щодо організації навчального процесу опанування державною мовою.

По-перше, оволодіння українською мовою і мовленням – складний процес психічної діяльності дитини, для якої українська мова не є рідною.

По-друге, знання з першої (рідної) мови мають той чи інший вплив на засвоєння відповідних знань із мови, яка вивчається паралельно (української), що виявляється у вигляді міжмовного переносу – позитивного (транспозиція) чи негативного (інтерференція).

По-третє, лінгвістичний опис систем контактуючих мов у порівняльному плані дає можливість виявити збіг і розбіжності в мовних системах і передбачити можливості транспозиції й інтерференції, а також ті знання, уміння і навички, які треба спеціально формувати (якщо навчальний матеріал властивий лише українській мові), що створює лінгвістичну основу для визначення змісту, методів та прийомів навчання.

Таким чином, процес навчання української мови учнів 5-6 класів з мовами навчання національних меншин необхідно будувати з урахуванням орієнтації на учня, психолого-педагогічних аспектів адаптації учнів 5-6 класів, особливостей покоління Альфа, необхідності формування української ідентичності, можливостей використання ІТ-технологій та психологічних особливостей навчання другої мови.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Богданець Богданець-Білоskalенко Н. Лінгводидактичні засади навчання мов національних меншин у закладах загальної середньої освіти. *Мовно-літературна освітня галузь: розроблення, впровадження нових методик та практик навчання*: мат-ли Всеукр.наук-пр.конф. (12 жовтня 2023 р.) / Упор. Ю.Завалевський та ін. - Чернівці, 2023.
2. Пентиліук М., Караман С, Горошкіна О. та ін. Особливості навчання української мови у школах з російською мовою викладання. *Методика навчання української мови в середніх освітніх закладах*. Колектив авторів за редакцією М.І.Пентиліук. - К.: Ленвіт, 2004. С.65 – 69.
3. Хорошковська О. М. Теоретико-методичні засади навчання української мови і мовлення у школах I ступеня з мовами викладання національних меншин України : *монографія*. К. : Педагогічна думка, 2012. С7-14.

Вишневська М.О.

*Київський національний університет технологій та дизайну
Інститут педагогіки НАПН України
(Київ, Україна)*

СУБ'ЄКТНО-ДІЯЛЬНІСНИЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ СУБ'ЄКТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

У сучасному глобалізованому світі зростає необхідність володіння іноземними мовами, особливо в економічній сфері, де міжнародне спілкування, розуміння культур інших країн,